

למה "ניצבת"?

דרך אחת לנסות להבין רומן היא בעזרת כותרתו. כותרת איננה מספר קטלוגי אלא מעין סיכום של הבראשית ושל הבדיעבד של היצירה. למה "ניצבת"?

הגיבורה היא ניצבת בסרטים. הנה תשובה ראשונה, אך כה לא מספקת. נכון, היא ניצבת, אך למה היא ניצבת? מדוע איננה פועלת במפעל לאריזה או מנהלת בית ספר? הבחירה שתהיה ניצבת חייבת להיות בעלת משמעות גדולה יותר עבור הסיפור, הרי זוהי כותרתו. היא איננה משחקת במרכז משחק החיים אלא בוחרת במקום של ניצבת. בעיה? האשמה? ניצבת בניגוד לאופקית. היא לא אופקית. מה הבעיה עם כך שאיננה אופקית? אישה אמורה להיות אופקית ולא ניצבת. הניצב הוא פאלי. הניצב הוא גברי. הכותרת מתגלה ככתב האשמה. היא ניצבת, נוהגת כגבר במקום לנהוג כאישה. ואכן, הגיבורה איננה נוהגת כאישה, מפני שאיננה שוכבת ומביאה ילדים לעולם. היא איננה ממלאת את תפקידה "הטבעי" כאישה. הסיפור מאשים – ניצבת!

ניצב הוא גם הנבל שעליו היא פורטת. למה נבל? נָבֵל מזכיר נָבֵל. תאמרו קשר קלוש, אסוציאטיבי מדי, משחק מילים מקרי. אך יש כבר חיבור כלשהו, אם אכן ניתן לקרוא את הכותרת ככתב אשמה. הניצבת היא נבלת – האישה המנגנת בנבל. נבלת היא גם מי שמנגנת על נבל וגם נָבֵל בלשון נקבה. וראו זה פלא על פרשת ניצבים נכתב: "כי הנבל הוא חס על כל פרוטה ופרוטה". פרשת "ניצבים" עוסקת בנָבֵל וכאן יש לנו נבלת (תרתי משמע) והיא ניצבת.

ואם במקורותינו עסקינו, הרי לא נוכל לשכוח את אשת לוט שהפכה לניצב מלח. הניצבת הראשונה בהיסטוריה. מי שהביטה לאן שנאסר להביט אליו והפכה ניצבת. האופרה שבה ניצבת הניצבת מתקיימת במצדה. הכסדום היינו, לעמורה דמינו? האם מסתתר כאן משהו הרבה יותר קשה ומבעית מסתם ניצבת? מסתם נבלת? איזה מעשה סדום מסתתר מאחורי מה שנראה כסיפור בורגני קטן ולא כה מזיק?

עוד נגיע למעשה סדום (רמז: לוט מואשם בכך ששכב עם בנותיו). אך לפני שנגיע ללוט או, ליתר דיוק, להסרת הלוט, משהו על השם של הניצבת. קוראים לה נוגה. נוגה זה ההפך מהגון. קריאה הפוכה של האותיות. נוגה היא ההפך מאדם הגון. וכל זאת מפני שהיא עגונה מבחירה. נוגה איננה הגונה אך היא עגונה. מה מעגן את נוגה למקומה? למה בחירתה להיות עגונה הופכת אותה לנבלת? בעיני מי היא נבלת?

הסיפור מתחיל עם מות האב ומסתיים במציאת תחליף אב. מציאת תחליף האב רומזת על חזרה של הנשיות. יש עוד סיכוי לנבלת אם תדע להיות אופקית ולא רק ניצבת. אך

לפתע מתגלה סיפור אחר, סיפור על האב. הניצבת חוזרת עם מות האב. מדוע? כמובן כדי לעזור לאחיה ולאמה, אך זוהי רק העלילה. מהו הסיפור?

מה שלא מסופר באופן גלוי מסופר באופן סמוי: ברמזים, בחזרות, בחלומות. האב מתחיל את הסיפור באופנים גלויים וסמויים כאחד. זהו החליטן הקשיש שבפסקה הראשונה של הסיפור והאב של הילדות שבפסקה השנייה. אך יותר מכך, מות האב מתחיל את הסיפור כסיבה הראשונה של העלילה ושל עצם האפשרות של התרחשות הסיפור. ללא מות האב לא היה הסיפור, על צדדיו הגלויים והסמויים. מדוע עד למות האב לא הגיעה הבת לישון בבית הוריה גם כשביקרה בארץ?

רמז ועוד רמז מבקשים למצוא את הקשר בין עגינות זו מרצון לבין מות האב, כל זאת כשברקע יש לנו את סדום ואת פרויד, מה שמוביל לחפש את הפתרון בחלום. ואכן באופן שלא צריך להפתיע יש חלום ויש אב בחלום ויש סדום. נוגה צוללת, כך מתואר, למעמקי התהום בשנתה ומתוכו עולה לקראתה אביה. האב עולה מתוך הצלילה לתהום. הוא שוכב לו במיטה החשמלית, שהיא מיטת האם לאחר מותו, שהיא מיטת הבת ששומרת על דירת הוריה. האב במיטת הבת? הבת במיטת האם? הדירה היא דירת הילדות אך לא בדיוק. משהו קרה לילדות. ומה שקרה מתואר כהצטמצמות של חדר נעוריה ושל "עץ עבות, שלא ראתה מעולם, שולח ענפים אל תוך חלון שלא היה" (262). מהו סמל פאלי זה שחודר בכוח לחדר נעוריה מתוך חלון שלא היה? רק האב בתמונה. הוא נראה חיזור ושקט ורגוע כאילו המוות הביא להקלה. להקלה של הבת? החלום ממשיך, והיא פונה לחפש את אמה במטבח אך במקום מטבח מתגלה חדר אמבטיה קטן ואפל. הילדה שמבקשת אחר מקום מואר וחם מוצאת את עצמה במקום קר ואפל. יתר על כן, החלון מוגף בבריא. בריח המזכיר את ניסיונה הנואש למנוע את חדירת שכניה הקטנים לדירה, ניסיון שמסתיים בילד עירום שהיא רוחצת באמבטיה. ואיפה האם? במקום האם היא מוצאת אישה זרה השוכבת באמבט טבולה בקצף אדמדם. דם? האם הפכה לזרה? האם נרצחה? רצח אם? אך זוהי אישה צעירה, ועם זאת נראית בעלת הדירה. נוגה? נוגה רואה את עצמה. מה מבקש לומר החלום על הבת, על האב, על האם הנעדרת?

החלום מכנס לתוכו את חומרי הסיפור ומותיר תהייה מטרידה על הסיפור שמאחורי הסיפור. סיפור על בת שהעזה לחזור לישון בבית הוריה רק לאחר מות האב. סיפור על אישה שבחרה מדעת, אך נראה שמתוך כאב עצום, להיות עגונה. סיפור על אישה שמואשמת בכך שבחרה להיות ניצבת במקום להיות אופקית ויולדת. סיפור שיכול להיראות כבעל סוף טוב רק אם ביוץ מחודש עשוי להיתפס כסימן לגאולה.

סיפור על תסביך של הבת? סיפור על אשמתו של האב?
ניתן לקרוא כל זאת גם כאלגוריה על גורל המדינה.